

Het verhaal achter de 'deelbiel'

Jolette van Eijden, foto's: Ton Dorland

Museum 'De Tien Malen' is een antiek museumstuk rijker. Tijdens de jaarvergadering van het Puttens Historisch Genootschap op 21 november 2001 in 'de Aker', kreeg voorzitter K. Friso een deelbiel uit 1548 in handen, geschonken door Pieter Borra.

Pieter Borra, in Putten geboren, maar nu woonachtig in Ermelo, is twintig jaar beheerder bij Staatsbosbeheer geweest. De laatste negen jaar was hij beheerder van het Speulder- en Sprielderbos, tot hij in 1989 vervroegd met pensioen ging en zich op kunstschilderen toelegde. Voordat Borra de 'deelbiel', zoals de bijl in het dialect

wordt genoemd, overhandigde aan de voorzitter, gaf hij enige toelichting over de historie van de bijl. Pieter Borra heeft de bijl een jaar of twintig geleden gekregen van Lijs Bone. Zij was de dochter van Elbert van het Slot, een van de twee laatste 'boswaarders' van het Speulderbos. De bijl had enkele decennia lang bij haar op zolder gelegen. Lijs Bone had vernomen dat Borra zich had verdiept in de historie van de streek en de bossen, waarop ze de bijl tevoorschijn haalde en aan Borra gaf.

Historie

Het Speulder- en Sprielderbos waren al sinds de vroege middel-

eeuwen het gemeenschappelijke bezit van de omwonende boeren. Het hout dat uit de bossen kwam werd onder de boeren verdeeld. In de loop van de eeuwen werden afspraken gemaakt over het beheer van deze bossen. Deze afspraken werden vastgelegd in het 'malekeur'. De deelbiel die Borra in handen had gekregen, stamt uit 1548, toen het malekeur van het bosmaalschap het Speulderbos werd opgesteld.

Om het bos te beheren werden een 'holtrichter' (later een houtvester genoemd) en twee 'boswaarders' (boswachters) aangesteld. Zij wezen aan welk hout mocht worden gekapt. De boswaarders hadden elk een 'deelbiel', waarmee de bomen werden gemerkt die mochten worden gekapt. Dat gebeurde met een klap van de deelbiel, waarbij een stukje bast in een specifieke vorm uit de boom werd geslagen. Vervolgens werd het hout verdeeld onder de maalmannen. Overigens had elk bos zijn eigen merkteken. De deelbiel van het Speulderbos had de vorm van een opgebold kruis, die van het Sprielderbos gaf een slangetje als merkteken.

Het bosmaalschap hield nadien nog enkele eeuwen stand, totdat de maalmannen het in 1886, om de regelgeving te omzeilen, onderbrachten in een naamloze vennootschap. Als aandeelhouders van deze naamloze vennootschap bleven zij gezamenlijk de bossen beheren. In 1919 werd de naamloze vennootschap opgeheven en werd het Speulder- en Sprielderbos verkocht aan de Staat der Nederlanden. Tot dat jaar heeft de bijl dienst gedaan, het laatst dus in handen van Elbert van het Slot, vader van Lijs Bone. Het bos bleef weliswaar gemeenschapsbezit, maar de bijl verhuisde naar de zolder.

Maar waarom staat Borra nu zo'n antiek stuk gereedschap af aan het museum?

Borra: "Destijds heb ik de deelbiel privé gekregen van Lijs Bone. Maar nu, na twintig jaar, vind ik dat de bijl terug moet. In de afgelopen eeuwen heeft de bijl een belangrijke publieke functie gehad. Hij heeft een zodanige historische waarde, dat hij niet er-

gens opgeborgen moet worden maar weer terug moet naar de gemeenschap.”

Bleef voor Borra alleen nog de vraag over: hoé?

“Toen ik afgelopen zomer betrokken was bij het kunstproject op Landgoed Schovenhorst, werd ik door een medewerker van Schovenhorst gewezen op het museum ‘De Tien Malen’. Ineens wist ik het: dit is dé gelegenheid om de bijl terug te geven aan de gemeenschap. Het museum, gelegen midden in de bossen, is de perfecte plaats; hij hoort daar!” En in deze overtuiging is Borra - hij was nog geen deelnemer van het PHG - lid geworden van het genootschap.

Vijfhonderste

Na de toelichting van Borra op de jaarvergadering, werd de aangeboden deelbiel door Friso in dank aanvaard. Hij zegde toe dat de ‘deelbiel’ een duidelijk plaatsje in het museum krijgt. Maar nadat Friso de bijl op tafel had gelegd, vervolgde hij de vergadering met nog een aardig intermezzo. Het genootschap is namelijk afgelopen zomer in Iedental over de 500 gegaan. “En laat nou de 500ste deelnemer, puur toevallig, puur geluk, meneer Borra zijn,” aldus Friso. Zo kon de voorzitter in zijn dankwoord Pieter Borra met een passend tegengeschenk bedanken. Hij kreeg een gratis bewaarmap met twee jaargangen van De Graver overhandigd en ook het eerste jaar deelnemerschap is voor hem gratis.

Prentbriefkaarten

Na de vergadering werd door A. Klaassen uit Putten in een dia-voorstelling een groot aantal prentbriefkaarten getoond. In de chronologische opbouw van zijn lezing kon aan de hand van de vertoonde foto's uitstekend worden gevolgd hoe vanaf het begin van de 20e eeuw de opbouw van het dorp Putten met al zijn veranderingen en uitbreidingen tot stand kwam. Met name door de oudere aanwezigen werd veelvuldig ‘oh, ja!’ opgemerkt, regelmatig aangevuld met namen en gegevens over een bepaald huis, een straat of een gebeurtenis.

Al met al werd het een zeer interessante en leerzame avond van het Puttens Historisch Genootschap, een stichting die, zo bleek uit het jaarverslag, zich mag verheugen in een gestadig groeiend aantal deelnemers, financieel gezond is en een aantal plannen heeft voor de toekomst. Onder andere staat de verbouwing van een bestaande schuur tot een opslagruimte op stapel. De bouwvergunning zal een dezer dagen afkomen.

+++